

PRACE NAUKOWE

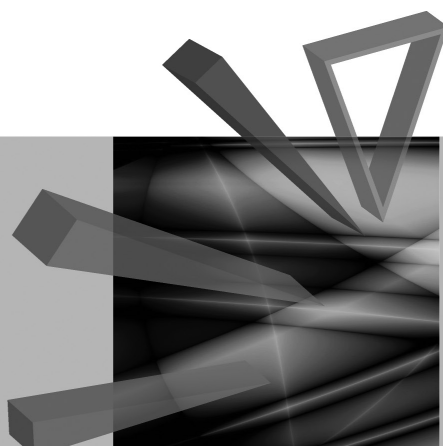
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

296

Kryzys finansowy a programowanie rozwoju jednostek przestrzennych

Redaktorzy naukowi

Stanisław Korenik

Anna Mempel-Śnieżyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: K. Halina Kocur

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-318-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
Agata Bury: Deficyt budżetowy w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie województwa łódzkiego	11
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Sytuacja finansowa powiatów województwa świętokrzyskiego w latach 2008-2010	24
Jacek Chądzyński: Współpraca polskich gmin z organizacjami pozarządowymi – prezentacja wyników badań	36
Adam Dąbrowski: Rewitalizacja jako instrument polityki rozwoju regionalnego w wymiarze lokalnym.	46
Niki Derlukiewicz: Działania podejmowane w Unii Europejskiej na rzecz wspierania innowacyjności gospodarki	56
Dariusz Głuszczyk: Strategia, polityka i system innowacji w regionie – ujęcie teoretyczne	65
Piotr Hajduga: Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce a kryzys finansowy i gospodarczy	76
Krzysztof Heffner, Brygida Klemens: Koncepcje zmian i nowe procesy przestrzenne na obszarach wiejskich w Polsce	90
Marian Kachniarz: Konsolidacja a efektywność w ochronie zdrowia	102
Magdalena Kalisiak-Mędelska: Idea miast partnerskich. Przykład Łodzi ..	113
Iryna Kaminska: Financial tools of stimulation of social and economic development of a region	129
Nadiya Khvyshchun: Sytuacja finansowa regionów Ukrainy: okres przed- i pokryzysowy	139
Brygida Klemens: Dostęp do usług publicznych na obszarach wiejskich województwa opolskiego	151
Stanisław Korenik: Globalizacja i gospodarka oparta na wiedzy a nowa przestrzeń gospodarcza	164
Lubov Kovalska: Questions of the assessment and building of Ukraine regions competitiveness	176
Agnieszka Krześ: Rozwój infrastruktury transportu i łączności dużych miast Dolnego Śląska w dobie kryzysu	186
Andrzej Łuczyszyn: Globalizacja i lokalizm w rozwoju lokalnym – wybrane elementy	197
Marian Maciejuk: Fundusze unijne jako źródło zasilania budżetów jednostek samorządowych na Dolnym Śląsku	205
Anna Mempel-Śnieżyk: Władze samorządowe a programowanie rozwoju lokalnego	215

Katarzyna Miszczak: Sytuacja społeczno-gospodarcza polskich województw w dobie obecnego kryzysu finansowego	227
Jarosław Michał Nazarczuk: Specjalne strefy ekonomiczne motorem wzrostu w czasach kryzysu?	241
Mirosława Marzena Nowak: Wpływ spółdzielni mleczarskich na przemiany przestrzenne, ekonomiczne i środowiskowe we współczesnej gospodarce.....	251
Oğuz Özbek: Demarcation problem of spatial planning in the normative regions of Turkey: the provincial development strategy of Kayseri.....	261
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Approaches to the implementation of sustainable agriculture at the local level: case of Kyiv region, Ukraine	270
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regional aspects of the management of higher economic education in Ukraine.....	277
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Samorząd gminny w relacjach z administracją rządową – prezentacja wyników badań	285
Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Uwarunkowania rozwoju rekreacji zimowej we wschodnich Karkonoszach	295
Małgorzata Rogowska: Gospodarka oparta na wiedzy w dobie globalizacji	308
Karolina Rosomacha: Sytuacja Republiki Czeskiej w kontekście rozwoju regionalnego po roku 2000	317
Małgorzata Twardzik: Znaczenie centrów handlowych dla funkcjonowania jednostek osadniczych w strefie zewnętrznej metropolii w województwie śląskim.....	327
Kinga Wasilewska: Samorząd terytorialny kontra alternatywne metody finansowania	338
Marek Wojciechowski: Zamożność a koszt władzy samorządowej w dużych miastach polskich	348

Summaries

Agata Bury: Budget deficit in local government units on the example of Łódź Voivodeship	23
Piotr Bury, Paweł Dziekański: Financial situation of poviats in Świętokrzyskie Voivodeship in 2008-2010	35
Jacek Chądzyński: Co-operation between communities and non-governmental organizations in Poland – presentation of study results.....	45
Adam Dąbrowski: Revitalization as an instrument of regional development policy in the local dimension.....	55
Niki Derlukiewicz: Activities undertaken in the European Union to promote innovation	64

Dariusz Głuszcuk: Innovation strategy, policy and system in the region – theoretical approach.....	75
Piotr Hajduga: Special economic zones in Poland vs. financial and economic crisis.....	89
Krystian Heffner, Brygida Klemens: Concepts of changes and new spatial processes in rural areas of Poland	101
Marian Kachniarz: Consolidation vs. efficiency in health care	112
Magdalena Kalisiak-Mędelska: The idea of partner cities. The example of Łódź.....	128
Iryna Kaminska: Instrumenty finansowe stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego regionu.....	138
Nadiya Khvyshechun: Ukrainian regions financial situation: before and post-crisis period	150
Brygida Klemens: Access to public services in rural areas of Opole Voivodeship	163
Stanisław Korenik: Globalization and knowledge based on economy vs. new economic space.....	175
Lubov Kovalska: Kwestie oceny i budowania konkurencyjności regionów Ukrainy.....	185
Agnieszka Krzeń: Development of transport and communication infrastructure in big cities of Lower Silesia in the time of crisis	196
Andrzej Łuczyszyn: Globalization and localism in local development – selected elements	204
Marian Maciejuk: European Union funds as the supporting source for budgets of self-government units in Lower Silesia region	214
Anna Mempel-Śnieżyk: Local authorities vs. local development programming	226
Katarzyna Miszczak: Social and economic situation of Polish voivodeships in the present financial crisis	240
Jarosław Michał Nazarczuk: Are Polish Special Economic Zones growth poles at the time of austerity?.....	249
Mirosława Marzena Nowak: Influence of dairy cooperatives on space, economic, and environmental changes in modern economy.....	260
Oğuz Özbek: Problem rozgraniczania planowania przestrzennego w normatywnych regionach Turcji: lokalna strategia rozwoju Kayseri.....	269
Valentina Pidlisnyuk, Lesia Sokol: Podejścia do wdrażania zrównoważonego rozwoju w rolnictwie na poziomie lokalnym na przykładzie regionu kijowskiego – Ukraina	276
Andrew B. Pochtovyuk, Katerina A. Pryakhina: Regionalne aspekty zarządzania wyższą edukacją ekonomiczną na Ukrainie	284
Aldona Podgórnjak-Krzykacz: Local government in its relations with central government – presentation of survey results.....	294

Jacek Potocki, Zbigniew Piepiora: Conditions for the development of winter recreation in the eastern part of the Karkonosze Mountains.....	307
Małgorzata Rogowska: Knowledge based economy in the age of globalization	316
Karolina Rosomacha: Situation of regional development in the Czech Republic after 2000	326
Małgorzata Twardzik: Impact of shopping centers for the functioning of settlement units in the outer metropolitan area in Upper Silesian Voivodeship	337
Kinga Wasilewska: Local government vs. alternative financing methods.....	347
Marek Wojciechowski: Affluence vs. the cost of local government authority in Polish major cities.....	358

Katarzyna Miszczak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

SYTUACJA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA POLSKICH WOJEWÓDZTW W DOBIE OBECNEGO KRYZYSU FINANSOWEGO

Streszczenie: W artykule przedstawiono zwięzłą charakterystykę sytuacji społeczno-gospodarczej polskich województw w latach 2007-2011. Szczególną uwagę zwrócono na przekształcenia strukturalne w zatrudnieniu, determinujące zmiany w potencjale ekonomicznym jednostek terytorialnych. Opisano rolę działalności innowacyjnej w rozwoju regionalnym oraz ranking atrakcyjności inwestycyjnej województw. W obliczu wyzwań związanych ze światowym kryzysem finansowym zaproponowano możliwe kierunki działań w gospodarowaniu przestrzenią.

Słowa kluczowe: gospodarka polskiego województwa, kryzys finansowy, atrakcyjność inwestycyjna.

1. Wstęp

W obecnych warunkach gospodarowania, w obliczu najgorszego od dziesięcioleci kryzysu finansowego i gospodarczego, który znacznie osłabił naszą odporność i wymusił zwiększoną intensywność współdziałania, następuje istotne zróżnicowanie możliwości rozwojowych jednostek terytorialnych, w tym polskich województw. Na znaczeniu zyskują jakościowe czynniki lokalizacji działalności, jak na przykład kapitał ludzki, społeczny, kreatywny, przemysłowy, inwestycyjny i badawczo-rozwojowy, które wspólnie wpływają na poziom potencjału gospodarczego regionu. Przy czym o możliwościach adaptacji regionów do zmieniających się warunków ustrojowych i gospodarczych decydują również: system osadniczy, stan środowiska naturalnego, ilościowe i jakościowe cechy rynku pracy, wyposażenie w ośrodki badawczo-rozwojowe, wyposażenie w infrastrukturę (w tym infrastrukturę intelektualną), dostępność do źródeł innowacji i kapitału¹. Rozwój regionu i jego pozycja w globalnym układzie zależą więc w decydującym stopniu od potencjału, jakim dany ośrodek dysponuje, i od warunków, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych, umożliwiających wzrost nowoczesności i konkurencyjności tego potencjału.

¹ http://www.plan.lubelskie.pl/Tom_1/Roz1_03.htm, 17.02.2010 r.

Współczesne mechanizmy rozwoju, których wyznacznikiem jest postęp technologiczny, rozwój społeczeństwa informacyjnego czy globalizacja gospodarki, przyczyniają się do pogłębiania dysproporcji rozwojowych w gospodarce opartej na wiedzy, zarówno pomiędzy poszczególnymi kontynentami, krajami, regionami, jak i wewnątrz tych ostatnich. Zjawisko nierównomiernego rozwoju jest zauważalne zarówno w państwach gospodarczo rozwiniętych, jak i w państwach dopiero co wkraczających na drogę rozwoju przemysłowego, w których uruchomienie zasad wolnego rynku i uszanowanie immanentnie z nimi związanej, istotnej roli własności prywatnej stało się główną przyczyną ujawnienia się ekonomicznego zróżnicowania wartości terenu, związanej z rentą położenia². Podejmowane przez rządy wielu krajów próby stworzenia mieszkańcom równych warunków, niezależnie od lokalizacji geograficznej, wymagają nowego spojrzenia (zwłaszcza w dobie światowego kryzysu) i nowych modeli uwzględniających przestrzenne aspekty rozwoju gospodarczego³.

Zmiany atrakcyjności poszczególnych miejsc, zróżnicowanie dynamiki ich rozwoju, przestrzenne przesunięcia aktywności gospodarczej, środowiskowe i społeczne skutki wzrostu gospodarczego występują w skali zarówno wielkich systemów regionów-miast, jak i w poszczególnych regionach-miastach. Rozpowszechniona jest także opinia, iż obecne przekształcenia systemów regionalnych są konsekwencją zmian technologicznych, zwłaszcza postępu w dziedzinie informatyki i telekomunikacji (sektor ICT), oraz tendencji do lokalizowania się przemysłu wysokiej techniki tylko w regionach oferujących szczególnie korzystne warunki rozwoju. Warunki sprzyjające wzrostowi innowacyjności regionów kształtowane są m.in. przez: dotychczasowy rozwój przemysłu, system oświaty, istnienie wysoko wykwalifikowanej pracy i aktywność władz lokalnych⁴.

Warto także podkreślić, że wahania w rozwoju regionów i zmienność ich pozycji na arenie międzynarodowej mają swe źródło w pogłębiającym się podziale pracy (społecznym, terytorialnym, międzynarodowym)⁵. Współczesnemu rozwojowi gospodarczemu towarzyszy spadek udziału rolnictwa i przemysłu, a wzrost udziału usług w strukturze gospodarczej. Sektor usług, zawierający rozległy zbiór działalności, jest silnie zróżnicowany. Obejmuje zarówno proste usługi zaspokajające potrzeby bytowe osób i gospodarstw domowych, jak i skomplikowane operacje wymagane

² D. Kochanowska, *Nowe determinanty kształtujące obszary śródmiejskie w warunkach transformacji ustrojowej*, [w:] *Nowe uwarunkowania rozwoju i kształtowania miast polskich*, red. M. Kochanowski, Wyd. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, nr 175, Warszawa 1996, s. 121.

³ O. Wärmeryd, *Model operacyjny dla potrzeb regionalnego planowania i regulowania rozwoju*, [w:] *Planowanie rozwoju regionalnego w świetle doświadczeń międzynarodowych*, red. A. Kukliński, Wyd. PWE, Warszawa 1974, s. 66.

⁴ R. Domański, *Przestrzenna transformacja gospodarki*, Wyd. PWN, Warszawa 1997, s. 29.

⁵ Por. T. Markowski, T. Marszał, *Konkurencyjność regionów jako element polityki przestrzennej*, [w:] *Współczesne problemy rozwoju regionalnego*, red. T. Marszał, M. Opałło, Wyd. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN nr 180, Warszawa 1998, s. 133-147.

przez wielkie korporacje, sektor finansowy, instytucje badawcze i wdrożeniowe, organizacje rządowe i międzynarodowe.

Pogłębiająca się dywersyfikacja niesie również znaczące korzyści dla elastycznych struktur gospodarczych. Po pierwsze, gospodarka o zróżnicowanej i zharmonizowanej strukturze jest bardziej odporna na wahania koniunkturalne, charakterystyczne dla obecnej doby kryzysu finansowego, i ma większe zdolności adaptacyjne niezbędne w okresie przekształceń i niepewności. Po drugie, nowoczesna gospodarka zróżnicowana stwarza podłoże, na którym dalej może rozwijać się kreatywność przedsiębiorstw, administracji i ludności. Stąd regiony o zdywersyfikowanej i dynamicznej strukturze mają większe szanse rozwoju i poprawy swojej kondycji w szerszym przestrzennym systemie gospodarki i przy niestabilnej sytuacji gospodarczej na świecie.

2. Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej województw w Polsce u progu XXI wieku

W Polsce rozwój społeczno-gospodarczy regionów jest istotnie zróżnicowany przestrzennie. Diagnoza przeprowadzona dla lat 2007-2011 pokazuje, że wyraźnie poprawiła się pozycja Polski w głównych rankingach międzynarodowej konkurencyjności, opracowywanych przez Światowe Forum Ekonomiczne i Międzynarodowy Instytut Zarządzania Rozwojem. W najnowszych ich edycjach Polska jest sklasyfikowana na 13.-14. miejscu w UE i na 2.-3. miejscu w grupie nowych państw członkowskich. Pod względem wskaźnika globalnej konkurencyjności (opracowanego przez *The World Economic Forum* na lata 2010-2011) nasz kraj zajął 39 miejsce na 139 sklasyfikowanych krajów. Oznacza to poprawę o 9 pozycji w stosunku do wskaźnika za lata 2006-2007. Czołowe pozycje w rankingu zajęły Szwajcaria oraz najwyżej oceniona spośród krajów UE Szwecja. Sklasyfikowana na 14 miejscu w UE-27 Polska wyprzedziła m.in. Hiszpanię i Włochy, a spośród nowych państw członkowskich z Europy Środkowo-Wschodniej lepszy wynik uzyskały tylko Estonia i Czechy⁶. Niewątpliwie na taką ocenę polskiej gospodarki wpływ miało relatywnie wysokie tempo wzrostu gospodarczego w I półroczu 2011 r. Według wstępnego szacunku, produkt krajowy brutto (PKB) w II kwartale 2011 r. był wyższy realnie o 4,3% niż w analogicznym okresie ubiegłego roku (wobec wzrostu o 4,4% w I kwartale 2011 r.). Popyt krajowy w II kwartale 2011 r. był wyższy niż przed rokiem o 4,3% wobec 4,5% w I kwartale 2011 r. Ponadto odnotowano wzrost spożycia ogółem o 2,4%, w tym spożycia indywidualnego o 3,5% (przy nieznacznym obniżeniu spożycia publicznego – o 1,3%). Akumulacja brutto zwiększyła się realnie o

⁶ *Raport Polska 2011. Gospodarka-Społeczeństwo-Regiony*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa czerwiec 2011, s. 38, www.funduszeuropejskie.gov.pl, 08.10.2011r.

12,3% w skali roku, przy czym nastąpiła poprawa dynamiki nakładów brutto na środki trwałe – wzrost o 7,8% (6,0% w I kwartale 2011 r.)⁷.

2.1. Charakterystyka rynku pracy w polskich regionach

Badania sytuacji społeczno-gospodarczej polskich województw nie mogą nie uwzględniać jakości rynku pracy, determinowanej między innymi wysokością stopy bezrobocia i strukturą pracujących. W ośmiu województwach stopa bezrobocia w czerwcu 2011 r. była wyższa w porównaniu z końcem czerwca poprzedniego roku, największy przyrost wystąpił w województwie lubelskim. Spadek stopy bezrobocia w skali roku 2011 odnotowano w siedmiu województwach, w tym najgłębszy w województwie dolnośląskim. W województwie podkarpackim stopa bezrobocia pozostała na poziomie sprzed roku. Najwyższą stopę bezrobocia zanotowano w województwie warmińsko-mazurskim (18,6%), zachodniopomorskim (16,4%) oraz kujawsko-pomorskim (15,8%), a najniższą w województwie wielkopolskim (8,6%) i mazowieckim (9,3%)⁸.

Dokonując oceny prawidłowości przekształceń strukturalnych w zatrudnieniu, będących odwzorowaniem przekształceń strukturalnych w gospodarce, a determinujących zmiany w potencjale ekonomicznym danej jednostki, można przyjąć tezę wysuniętą przez twórców teorii trzech sektorów o zmniejszaniu się znaczenia sektora I w gospodarce, o wzroście, a następnie stabilizacji i spadku znaczenia sektora II oraz ciągłym wzroście znaczenia sektora III, a nawet IV (*High Technologies*) wraz z rozwojem gospodarki. Obecnie, w chwili obowiązywania zasad systemowego, holistycznego paradygmatu XXI wieku, można zaryzykować twierdzenie o intensywnym (choć obecnie nieco osłabionym wskutek światowego kryzysu) rozwoju czwartego sektora gospodarki, jakim są zaawansowane technologie. Fakt ten jest niewątpliwie ogromnym wyzwaniem dla poszczególnych państw, które chcą, aby ich gospodarki były konkurencyjne w okresie niestabilności koniunktury gospodarczej. Jednocześnie kraje postkomunistyczne, do niedawna zamknięte na konkurencję zagraniczną, muszą stawić czoła procesom globalizacji, która obecnie oznacza już nie tylko otwarcie na międzynarodową konkurencję, ale przede wszystkim konieczność wywalczenia sobie jak najlepszej pozycji w międzynarodowym podziale pracy przez powiązania kooperacyjne i kapitałowe w układzie multi- i transnarodowym⁹.

Analizując ogólną strukturę zatrudnienia w trzech sektorach w Polsce, można zaobserwować pewne pozytywne zmiany w niej zachodzące objawiające się wzrostem (wprawdzie niewielkim) liczby pracujących w sektorze usług oraz jej spadkiem w rolnictwie i przemyśle (tab. 1). Mimo korzystnych zmian, struktura rodzajowa gospodarki w Polsce nadal znacząco odbiega od unijnej. W porównaniu z krajami UE-

⁷ *Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw*, Kwartalnik nr 2/2011, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa wrzesień 2011, s. 19, www.stat.gov.pl, 11.10.2011r.

⁸ Tamże, s. 20.

⁹ *Polityka spójności Unii Europejskiej w latach 2007-2013. Głos polskich regionów*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk, lipiec 2002, s. 9.

27 struktura pracujących w Polsce w przekroju sektorów ekonomicznych cechuje się wysokim udziałem sektora I, na poziomie prawie trzykrotnie przewyższającym średnią unijną, a także nieco wyższym udziałem sektora II. Udział sektora III był niższy – o ponad 10 punktów procentowych – niż w UE-27¹⁰.

Tabela 1. SRK – struktura zatrudnienia w trzech sektorach gospodarki (w %)

Struktura Pracujących	2006	2007	2008	2009	2010	Zakładana w SRK wartość wskaźnika w 2015 r.
Sektor I	15,8	14,7	14,0	13,3	12,9	11,0
Sektor II	30,0	30,8	31,9	31,1	30,2	26,0
Sektor III	54,2	54,5	54,1	55,6	56,9	63,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015, s. 25 oraz wskaźniki monitorujące realizację SRK: http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_SRK_31012011.xls, 20.08.2011 r.

Chociaż regiony wschodnie (województwa podlaskie, lubelskie, podkarpackie) nadal charakteryzują się dużym udziałem pracujących w rolnictwie, to w takich województwach, jak pomorskie, mazowieckie, zachodniopomorskie, śląskie czy dolnośląskie, dominuje zatrudnienie w usługach. Coraz więcej ludzi pracuje przede wszystkim w takich rodzajach działalności usługowych, jak: handel i naprawy, hotelarstwo i restauracje, pośrednictwo finansowe, obsługa nieruchomości i firm.

Na tle przedstawionych powyżej wyzwań, sytuacja Polski i wybranych poszczególnych województw ulega stopniowej poprawie, o czym świadczy wyższa dynamika PKB w latach 2007-2010 na jednego mieszkańca w Polsce w porównaniu z krajami Unii Europejskiej¹¹. Jednak nadal wśród polskich regionów można wyróżnić grupę osiągającą w każdej niemal dziedzinie dobre rezultaty oraz województwa średnie i słabsze. Bardzo widoczny jest rozłam rozwojowy między regionami wschodnimi (z wyłączeniem obszarów dużych miast) a zachodnimi, mający swoją genezę jeszcze w średniowieczu. Coraz silniej uwidacznia się także inny wymiar zróżnicowań: wielkie miasta a reszta kraju. Stanowi to nowy wyraz tradycyjnego podziału na miasto i wieś, w którym szanse rozwojowe warunkowane są zdolnością aglomeracji do aktywnego udziału w globalnych sieciach powiązań produkcyjnych, finansowych, innowacyjnych i kulturalnych.

Oceniając poziom rozwoju regionów polskich, mierzony PKB na jednego mieszkańca, należy stwierdzić, że w okresie 2007-2010 nie nastąpiło zmniejszenie zróżnicowania pomiędzy regionami w zakresie poziomu rozwoju ekonomicznego. Najwyższy poziom produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca w 2010 r. odnotowano w województwie mazowieckim (59,5 tys. zł, co stanowiło 161% średniej

¹⁰ *Raport Polska...*, s. 12.

¹¹ W okresie 2007-2010 średnie tempo wzrostu PKB w Polsce wyniosło 4,3%, podczas gdy w UE-27 kształtowało się na poziomie bliskim zeru.

krajowej). Pozostałe województwa, w których poziom PKB na jednego mieszkańca przewyższył średnią dla całego kraju, to: dolnośląskie (40,5 tys. zł w 2010 r., co stanowiło 109% średniej krajowej), śląskie (39,2 tys. zł, 106% średniej krajowej) oraz wielkopolskie (39,1 tys. zł, 106% średniej krajowej). Najniższy poziom produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca zanotowano w województwie podkarpackim (w 2010 r. 24,4 tys. zł, co stanowiło 66% średniej krajowej). Niewiele większą wartość PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca odnotowano w województwie lubelskim (24,9 tys. zł, 67% średniej krajowej)¹². Podobne zróżnicowanie regionalne (w podziale na biedne województwa wschodnie i bogatsze centralno-zachodnie) obserwuje się w zasięgu ubóstwa. W 2010 r. stopa ubóstwa ustawowego w poszczególnych województwach wahała się od poniżej 5 do około 12%, natomiast stopa ubóstwa skrajnego od 3,5% w województwie opolskim oraz około 4% w łódzkim, lubuskim i mazowieckim do około 9% w województwach: podlaskim, lubelskim, świętokrzyskim i 10% w województwie warmińsko-mazurskim¹³.

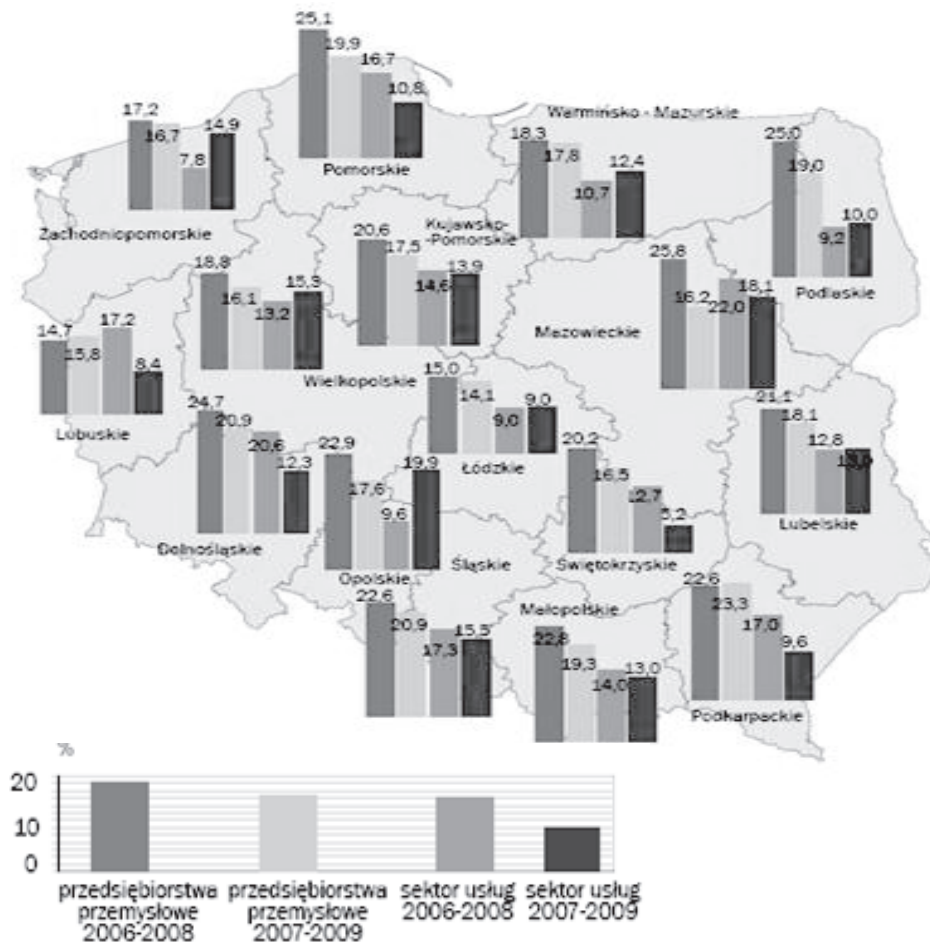
2.2. Działalność innowacyjna i związana z nią atrakcyjność inwestycyjna polskich województw

Jedną z kluczowych determinant rozwoju regionalnego jest działalność innowacyjna. Realizowane wydatki na tę działalność we wszystkich województwach są niepokojąco niskie. Najwyższy odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które w latach 2006-2008 wprowadziły innowacje w ogólnej liczbie tych przedsiębiorstw, odnotowano w województwie mazowieckim (25,8%), a w przypadku innowacji wprowadzonych w latach 2007-2009 – w województwie podkarpackim (23,3%). Najniższy natomiast odsetek przedsiębiorstw przemysłowych, które wprowadziły innowacje w latach 2006-2008, wystąpił w województwie lubuskim (14,7%), natomiast w latach 2007-2009 – w województwie łódzkim (14,1%). Podobnie jak w przemyśle największy udział przedsiębiorstw z sektora usług, które wprowadziły innowacje w latach 2006-2008, odnotowano w województwie mazowieckim (22,0%), a w latach 2007-2009 – w województwie opolskim (19,9%). Najmniej innowacyjne w badanych okresach były województwa: zachodniopomorskie (7,8%) i świętokrzyskie (5,2%)¹⁴ (rys. 1).

¹² *Raport Polska...*, s. 16.

¹³ *Ubóstwo w Polsce w 2010: (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, GUS, Warszawa 2011, s. 7.

¹⁴ *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Informacje i Opracowania Statystyczne, Warszawa 2010, s. 14-15, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_nts_dzialanosz_innowacyjna_2006-2009.pdf, 11.10.2011 r. Publikacja dostępna także na stronie: http://www.stat.gov.pl/gus/nauka_technika_PLK_HTML.htm

Rys. 1. Przedsiębiorstwa, które wprowadziły innowacje, w % ogółu przedsiębiorstw w latach 2006-2009

Źródło: *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Informacje i Opracowania Statystyczne, Warszawa 2010, s. 14, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_nts_dzialanos_innowacyjna_2006-2009.pdf, 11.10.2011 r.

Ponadto istotne dysproporcje w układzie terytorialnym występują także w zakresie nakładów na B+R¹⁵. W 2005 r. pięć województw z głównymi, największymi metropoliami koncentrowało prawie 77% środków wydatkowanych w tym sektorze w całym naszym kraju¹⁶. Pomimo że we wszystkich programach regionalnych istot-

¹⁵ Zob. szerzej *Nauka i technika w 2006 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007.

¹⁶ A. Koźlak, *Ocena zróżnicowania innowacyjności regionów w Polsce i jego wpływu na poziom rozwoju gospodarczego*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Bról, Prace

ną grupę działań poświęcono wsparciu wprowadzenia nowych produktów i usług, zmianom procesu produkcyjnego oraz opracowaniu i transferowi nowoczesnych technologii z sektora B+R do przedsiębiorstw, to, jak przedstawiają dane statystyczne, nie w każdym województwie te działania są efektywnie wdrażane. Innowacyjne projekty inwestycyjne, wzmocnienie współpracy między strefą badawczo-rozwojową a gospodarką, optymalne prowadzenie badań oraz skuteczna implementacja i komercjalizacja innowacyjnych technologii odgrywają znaczącą rolę w konkurencyjnej przestrzeni takich województw, jak: mazowieckie, dolnośląskie, śląskie, małopolskie czy zachodniopomorskie.

Z efektywną implementacją innowacji w działalności społeczno-gospodarczej podmiotów, działających na każdym szczeblu zarządzania, związany jest poziom atrakcyjności tych aktorów systemu innowacyjnego. Wyraźnym liderem atrakcyjności inwestycyjnej¹⁷ nadal pozostaje województwo śląskie. Wysoka atrakcyjność inwestycyjna cechuje także województwa dolnośląskie, mazowieckie i małopolskie. Grupę regionów o wyraźnie ponadprzeciętnej atrakcyjności tworzą województwa zachodniopomorskie i wielkopolskie. Wszystkie wymienione regiony zajmują wysokie lub przeciętne pozycje w większości aspektów atrakcyjności inwestycyjnej. To na tych obszarach koncentruje się konkurencyjna infrastruktura z relatywnie wysoką dostępnością w zakresie transportu pasażerskiego, rozwinięte otoczenie kulturowe oraz wykształcona kadra badawczo-rozwojowa, zachęcona do migracji poprzez dobre warunki życia. Jednocześnie w zróżnicowanej strukturze funkcjonalno-przestrzennej tych województw stymulantą, wzmacniającą ich potencjał inwestycyjny, są wysoko wyspecjalizowane działalności z sektora ITI.

Natomiast w klasie regionów o niskiej atrakcyjności znalazły się trzy województwa – kujawsko-pomorskie, podkarpackie i warmińsko-mazurskie. Ranking atrakcyjności inwestycyjnej zamykają województwa: świętokrzyskie, lubelskie i podlaskie (tab. 2).

Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 46, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2009, s. 3.

¹⁷ Atrakcyjność inwestycyjna jest rozumiana jako zdolność skłonienia do inwestycji przez oferowanie kombinacji korzyści lokalizacji możliwych do osiągnięcia w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej. Obszary oferujące optymalną kombinację czynników lokalizacji stwarzają zarazem najlepsze warunki dla funkcjonowania przedsiębiorstw, czym przyciągają inwestorów – na podstawie *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2010*, red. M. Nowicki, Wyd. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2010, s. 3, www.ibngr.pl, 24.06.2011 r.

Tabela 2. Atrakcyjność inwestycyjna województw w 2010 r.

Wyszczególnienie		Dostępność transportowa		Zasoby i koszty pracy		Rynek zbytu		Infrastruktura gospodarcza		Infrastruktura społeczna		Bezpieczeństwo powszechne		Aktywność woj. wobec inwestorów		Atrakcyjność inwestycyjna województw	
		Wartość	ranga	wartość	Ranga	Wartość	ranga	wartość	ranga	Wartość	Ranga	wartość	ranga	wartość	Ranga	wartość	ranga
	Wagi	20		25		15		10		5		5		20		-	
1.	Śląskie	0,38	4	1,38	1	1,34	2	1,15	2	2,22	1	-1,10	16	0,08	6	0,81	1
2.	Dolnośląskie	0,43	1	0,03	5	0,50	4	1,39	1	0,96	3	-0,96	15	1,53	1	0,61	2
3.	Mazowieckie	0,40	3	-0,28	13	1,72	1	0,71	3	0,27	4	-0,63	13	0,90	3	0,50	3
4.	Małopolskie	0,28	7	0,53	2	0,44	5	0,19	5	1,78	2	-0,16	10	0,34	5	0,42	4
5.	Wielkopolskie	0,42	2	0,35	3	-0,05	8	0,18	6	-0,45	10	0,21	7	0,85	4	0,30	5
6.	Zachodniopomorskie	0,34	6	-0,09	8	0,20	6	-0,30	9	-0,11	6	-0,54	12	1,40	2	0,29	6
7.	Łódzkie	0,21	9	0,06	4	-0,19	11	-0,16	7	-0,18	7	-0,15	9	-0,34	8	-0,03	7
8.	Pomorskie	-0,10	11	-0,17	10	0,57	3	-0,35	11	0,13	5	-0,94	14	-0,02	7	-0,04	8
9.	Opolskie	0,25	8	-0,23	12	-0,15	9	0,28	4	-0,70	14	0,45	5	-0,31	9	-0,08	9
10.	Lubuskie	0,37	5	-0,19	11	0,08	7	-0,45	12	-0,23	8	-0,22	11	-0,31	10	-0,09	10
11.	Kujawsko-pomorskie	0,03	10	-0,01	6	-0,19	10	-0,48	14	-0,26	9	-0,07	8	-0,73	14	-0,23	11
12.	Podkarpackie	-0,57	14	-0,01	7	-1,01	14	-0,28	8	-0,58	12	1,31	1	-0,63	13	-0,39	12
13.	Warmińsko-mazurskie	-0,54	13	-0,28	14	-0,49	12	-0,61	16	-0,55	11	0,40	6	-0,54	11	-0,43	13
14.	Świętokrzyskie	-0,23	12	-0,11	9	-1,17	15	-0,49	15	-0,60	13	0,91	2	-1,13	16	-0,51	14
15.	Lubelskie	-0,72	15	-0,33	15	-1,17	16	-0,32	10	-1,00	16	0,76	3	-0,59	12	-0,57	15
16.	Podlaskie	-0,96	16	-0,46	16	-0,51	13	-0,47	13	-0,70	15	0,72	4	-0,73	15	-0,58	16

Źródło: *Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2010*, red. M. Nowicki, Wyd. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2010, s. 67, www.ibngr.pl, 24.06.2011 r.

3. Podsumowanie

Uzyskane wyniki rozważań i badań, dotyczące poziomu rozwoju regionów w Polsce w dobie światowego kryzysu finansowego, ze szczególnym uwzględnieniem stopnia ich zróżnicowania i zmian w ich bazie ekonomicznej, implikują poniższe wnioski:

1. Międzyregionalne zróżnicowania w Polsce nie odbiegają od przeciętnych zróżnicowań przestrzennych w obrębie poszczególnych krajów UE. Większe od przeciętnych zróżnicowania występują w zakresie kształtowania się niektórych mierników potencjału egzogenicznego danego województwa (przykładowo w Polsce różnice PKB *per capita* między najlepiej i najslabiej rozwiniętym NUTS 2 wynoszą około 1:1,4, podczas gdy w wielu NUTS 2 na poziomie subregionów różnice kształtują się jak 1 do 4¹⁸. Jest to spowodowane tym, że jednostki poziomu NUTS 2 mają z reguły charakter węzłowy, podczas gdy jednostki poziomu NUTS 3 mają znacznie bardziej homogeniczny charakter (w przypadku dużych miast obszar NUTS 3 w przybliżeniu odpowiada zasięgowi rynku).

2. Różnicowanie tempa i skali procesów rozwojowych. Recesja oraz obciążenia finansowe miały większy wpływ na te kraje, regiony, które odczuwały trudności z powodu znacznej nierównowagi finansowej lub słabości polityki już przed nadejściem kryzysu. Różna sytuacja danych terytoriów wymaga zróżnicowanych działań, które wiążą się z kwestią koordynacji. Efekty uboczne różnych działań w poszczególnych krajach i obszarach polityki wymagają skutecznej koordynacji na poziomie UE. Równe zasady należy zachować w szczególności w sektorze finansowym i sektorze przedsiębiorstw, a makroekonomiczne efekty uboczne powinny zostać uwzględnione w skoordynowanej unijnej strategii wyjścia z kryzysu. Jej beneficjentami są w pierwszej kolejności regiony wielofunkcyjne (regiony metropolitalne), skupiające ośrodki naukowe, najlepiej przygotowaną kadrę, o relatywnie dobrych powiązaniach infrastrukturalnych i wykształconych instytucjach otoczenia biznesu, stanowiące potencjalną bazę dla prowadzenia efektywniejszej polityki rozwoju niż na pozostałych obszarach. Regionom tym łatwiej będzie przewycięzać negatywne skutki światowego kryzysu.

3. Rozwój poszczególnych województw w Polsce (zwłaszcza w części wschodniej) nadal jest na poziomie znacznie odbiegającym od najsłabszych nawet regionów UE. Stąd konieczne wydaje się, oprócz prowadzenia właściwej polityki makroekonomicznej, ukierunkowanej na wzrost gospodarczy, optymalne wykorzystanie procesów decentralizacji, jak również potencjału endo- i egzogenicznego regionów dla przyspieszenia rozwoju Polski i szybszego wzrostu spójności ekonomicznej, społecznej i terytorialnej z krajami Wspólnoty Europejskiej.

¹⁸ M. Smętkowski, P. Wójcik, *Regiony w Europie Środkowo-Wschodniej: tendencje i czynniki rozwojowe*, Wyd. Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2008, s. 3, <http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/25C6E2D9-0BF7-4B90-928F-B5B995639626/49833/regiony.pdf>, 17.09.2011 r.

4. O roli danego regionu i jego sile konkurencyjnej już nie tylko w macierzystym kraju, ale na całym świecie decyduje jego nowoczesna, pełna sieciowych powiązań baza ekonomiczna, a nie wielkość liczona liczbą jego mieszkańców i będąca funkcją tej bazy. Stawanie się miastem-regionem kontynentalnym czy globalnym następuje wskutek wzrostu jakości sektora egzogenicznego w strukturze gospodarczej danego ośrodka.

5. Wnioski dotyczące konwergencji między krajami i regionami Unii Europejskiej, zawarte w czwartym raporcie na temat spójności gospodarczej i społecznej (EC 2007)¹⁹, potwierdzają, że między państwami członkowskimi UE obserwowana jest konwergencja poziomów rozwoju, natomiast na poziomie regionalnym zachodzi proces polaryzacji, co w największym stopniu dotyczy nowych krajów członkowskich. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest intensywny rozwój regionów stołecznych. Dysproporcje w poziomie rozwoju województw wynikają przede wszystkim z odmienności struktur gospodarczych i stopy zatrudnienia. Przestrzenna struktura ekonomiczna jednostek słabiej rozwiniętych jest zdominowana przez działalności o niskiej wartości dodanej. Stąd w obszarach problemowych należy szczególnie wspierać rozwój lokalnych zasobów kapitału ludzkiego, a nie koncentrować się zwiększaniu transferów publicznych, które może wręcz doprowadzić do utrwalenia istniejących nieefektywnych struktur gospodarczych i tym samym do pogłębienia różnic w poziomie rozwoju w długim okresie²⁰.

6. Autorzy raportu pt. „Geografia polskiego kryzysu. Kryzys peryferii czy peryferia kryzysu”²¹ z Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytetu Warszawskiego wskazują, iż skala zagrożeń strukturalnych będzie zróżnicowana w przypadku poszczególnych obszarów metropolitalnych. Na przykład w obszarze metropolitalnym Warszawy udział „wrażliwych” branż przemysłowych (produkcji elektronicznej w Piasecznie, Pruszkowie czy Żyrardowie oraz produkcji samochodowej w Grójcu) został przez autorów oceniony jako niewielki²². Nieco gorzej przedstawiono podatność regionu łódzkiego na kryzys, podkreślając istotną rolę, jaką odgrywa w nim produkcja sprzętu AGD oraz tradycyjne skupienie produkcji odzieżowej. Charakteryzując region gdański i poznański, można mówić o umiarkowanym udziale zagrożonych kryzysem branż eksportowych, podczas gdy w regionie wrocławskim udział ten jest znacznie większy ze względu na duże skupienie produkcji samochodowej, elektronicznej i AGD.

7. Analizując odporność na kryzys obszarów pozametropolitalnych, należy stwierdzić, iż najbardziej zagrożone są ośrodki uzależnione od jednej branży lub jednego zakładu. Autorzy cytowanego wcześniej raportu wśród tych jednostek osad-

¹⁹ *Growing regions, growing Europe, Fourth Report on Economic and Social Cohesion*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2007.

²⁰ M. Smętkowski, P. Wójcik, wyd. cyt., s. 85.

²¹ *Geografia polskiego kryzysu. Kryzys peryferii czy peryferia kryzysu*, Euroreg, Warszawa 2009, s. 34.

²² Tamże.

nicznych wskazują na południowe i zachodnie regiony Wielkopolski (wraz z województwem lubuskim i Dolnym Śląskiem)²³. Oceniając perspektywy rozwojowe północnych rejonów Polski, autorzy stwierdzają, że bardzo groźne byłoby załamanie się przemysłu meblarskiego. Inne zagrożenia dotyczą niewielkich miast (takich jak Kwidzyn²⁴ czy Piła), które są uzależnione od działalności zakładów przemysłu elektronicznego i elektrycznego. W centralnej Polsce podobne uwarunkowania odnoszą się do ośrodka pozametropolitalnego, jakim jest Mława. Natomiast w Polsce wschodniej oprócz takich lokalizacji, jak: Biłgoraj (przemysł meblowy), Lublin (części samochodowe) i Białystok (produkcja sprzętu AGD), znaczenie najbardziej zagrożonych kryzysem działalności egzogenicznych nie jest bardzo istotne. Sytuacja w części województwa podkarpackiego nie podlega już równie pozytywnej ocenie jak w przypadku Lubelszczyzny czy Podlasia. Liczne średniej wielkości ośrodki przemysłowe skoncentrowane na zagrożonych branżach (Dębica – części do samochodów, Krosno – huta szkła) wpływają negatywnie na konkurencyjność lokalnej gospodarki²⁵.

8. Wzmacnianie policentrycznego i bardziej zrównoważonego systemu obszarów metropolitalnych, skupisk miast i innych jednostek osadniczych powinno odbywać się poprzez bliższe współdziałanie polityki przestrzennej, strukturalnej, środowiskowej i transportowej. Wspieranie zintegrowanych strategii rozwoju przestrzennego dla regionów miejskich, włączając odpowiednio obszary wiejskie oraz małe miasta i miasteczka, powinno stać się istotnym instrumentem polityki przestrzennej.

9. Przekształcanie europejskich, w tym polskich, regionów w struktury przystosowane do wyzwań globalnych będzie wymagało nie tylko innowacji technologicznych, lecz również wielu innowacji społecznych — zmiany wzorów myślenia i nastawień, zmiany praktyk społecznych i zmiany instytucji zarówno w miejscu pracy, jak i szerzej – w środowisku społecznym. Trzeba będzie również zmienić podejście do benchmarkingu. Zamiast traktować benchmarking jako narzędzie służące głównie do *porównywania* regionów, trzeba je uznać za narzędzie służące zdobywaniu wiedzy i uczeniu się. Regiony muszą zacząć wyciągać lekcje z monitoringu, ewaluacji i benchmarkingu. Benchmarking należy zatem przekształcić w *benchlearning*²⁶.

10. Autorzy raportu *Polska 2030* wskazują, że różnice międzyregionalne będą w najbliższych latach rosnąć na skutek bardziej intensywnego niż reszta kraju rozwoju regionów metropolitalnych. W dokumencie tym przedstawiony jest również

²³ Chodzi o następujące ośrodki: Gorzów Wielkopolski, Nowa Sól, Grodzisk Wielkopolski, Leszno.

²⁴ W przypadku Kwidzyna warto również zaznaczyć wpływ fabryki papieru na sytuację gospodarczą miasta.

²⁵ J. Białek, A. Oleksiuk, *Gospodarka i Geopolityka. Dokąd zmierza świat?*, Wyd. Difin, Warszawa 2009, s. 365.

²⁶ J.-M. Rousseau, *Europejskie regiony w kontekście globalnej bitwy o przyszłość*, [w:] *Problematyka przyszłości regionów. W poszukiwaniu nowego paradygmatu*, red. P. Jakubowska, A. Kukliński, P. Żuber, Forum Rozwoju Regionalnego i Polityki Regionalnej Regio Forum Tom I, Wyd. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008, s. 107.

model polaryzacyjno-dyfuzyjny rozwoju regionalnego, który w pierwszym okresie będzie prowadził do większej polaryzacji dochodów między województwami. Jednocześnie pojawia się deklaracja potrzeby długofalowego wzmocnienia dyfuzji czynników rozwoju z obszarów lepiej rozwijających (biegunów wzrostu) do tych najsłabszych. Warto podkreślić, iż zaproponowany model może być korzystny dla słabszych jednostek osadniczych tylko wtedy, kiedy zostanie powstrzymana występująca obecnie tendencja do „wypłukiwania” zasobów endogenicznych z regionów słabiej rozwijających się. Ponadto efektywna polityka regionalna państwa powinna aktywnie wspierać dyfuzję czynników rozwoju z metropolii do ich otoczenia regionalnego oraz z regionów centralnych do peryferyjnych. W konsekwencji takie działania przyczynią się w większym stopniu do wsparcia procesów innowacyjnych i zabiegów dywersyfikujących tradycyjne kierunki rozwoju na obszarach wiejskich i peryferyjnych²⁷. W praktyce oznacza to potrzebę gruntownej przebudowy dotychczasowej linii polityki regionalnej, związanej z implementacją unijnej polityki spójności.

Literatura

- Atrakcyjność inwestycyjna województw i podregionów Polski 2010*, red. M. Nowicki, Wyd. Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk 2010, www.ibngr.pl, 24.06.2011 r.
- Białek J., Oleksiuk A., *Gospodarka i geopolityka. Dokąd zmierza świat?*, Wyd. Difin, Warszawa 2009.
- Domański R., *Przestrzenna transformacja gospodarki*, Wyd. PWN, Warszawa 1997.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009*, Główny Urząd Statystyczny, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Informacje i Opracowania Statystyczne, Warszawa 2010, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbr/gus/PUBL_nts_dzialanosc_innowacyjna_2006-2009.pdf, 11.10.2011 r. oraz http://www.stat.gov.pl/gus/nauka_tech_nauka_PLK_HTML.htm.
- Geografia polskiego kryzysu. Kryzys peryferii czy peryferia kryzysu*, Euroreg, Warszawa 2009.
- Grosse T.G., *Jak zwiększyć inwestycje społeczeństwa informacyjnego?*, Analizy i Opinie nr 103, Wyd. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2009.
- Growing regions, growing Europe, Fourth Report on Economic and Social Cohesion*, Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg 2007.
- http://www.plan.lubelskie.pl/Tom_1/Roz1_03.htm, 17.02.2010 r.
- Informacja o sytuacji społeczno-gospodarczej województw*, Kwartalnik nr 2/2011, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa wrzesień 2011, www.stat.gov.pl, 11.10.2011 r.
- Kochanowska D., *Nowe determinanty kształtujące obszary śródmiejskie w warunkach transformacji ustrojowej*, [w:] *Nowe uwarunkowania rozwoju i kształtowania miast polskich*, red. M. Kochanowski, Wyd. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN, nr 175, Warszawa 1996.
- Koźlak A., *Ocena zróżnicowania innowacyjności regionów w Polsce i jego wpływu na poziom rozwoju gospodarczego*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. R. Brol, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 46, Wyd. Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu, Wrocław 2009.

²⁷ T.G. Grosse, *Jak zwiększyć inwestycje społeczeństwa informacyjnego?*, Analizy i Opinie nr 103, Wyd. Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2009, s. 9.

- Markowski T., Marszał T., *Konkurencyjność regionów jako element polityki przestrzennej*, [w:] *Współczesne problemy rozwoju regionalnego*, red. T. Marszał, M. Opałło, Wyd. Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju PAN nr 180, Warszawa 1998.
- Nauka i technika w 2006 roku*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007.
- Polityka spójności Unii Europejskiej w latach 2007-2013. Głos polskich regionów*, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową, Gdańsk, lipiec 2002.
- Raport Polska 2011. Gospodarka-Społeczeństwo-Regiony*, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, czerwiec 2011, www.funduszeuropejskie.gov.pl, 08.10.2011 r.
- Rousseau J-M., *Europejskie regiony w kontekście globalnej bitwy o przyszłość*[w:] *Problematyka przyszłości regionów. W poszukiwaniu nowego paradygmatu*, red. P. Jakubowska, A. Kukliński, P. Żuber, Forum Rozwoju Regionalnego i Polityki Regionalnej Regio Forum Tom I, Wyd. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2008.
- Smętkowski M., Wójcik P., *Regiony w Europie Środkowo-Wschodniej: tendencje i czynniki rozwojowe*, Wyd. Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2008, <http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/NR/rdonlyres/25C6E2D9-0BF7-4B90-928F-B5B995639626/49833/regiony.pdf>, 17.09.2011 r.
- Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015*, http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/gus/PUBL_SRK_31012011.xls, 20.08.2011 r.
- Ubóstwo w Polsce w 2010 r. (na podstawie badania budżetów gospodarstw domowych)*, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, GUS, Warszawa 2011.
- Wärneryd O., *Model operacyjny dla potrzeb regionalnego planowania i regulowania rozwoju*, [w:] *Planowanie rozwoju regionalnego w świetle doświadczeń międzynarodowych*, red. A. Kukliński, Wyd. PWE, Warszawa 1974.

SOCIAL AND ECONOMIC SITUATION OF POLISH VOIVODESHIPS IN THE PRESENT FINANCIAL CRISIS

Summary: The article briefly presents the specificity of social and economic situation of Polish voivodeships in the years 2007-2011. The author pays special attention to structural transformations in employment, determining changes in economic potential of territorial units. The article describes the role of innovative activities in regional development and the ranking of investment attractiveness of voivodeships. In the face of challenges relating to the world financial crisis the author suggests possible directions of operations in the management of territorial space.

Keywords: economy of Polish voivodeship, financial crisis, investment attractiveness.